

ארגון יד לבנים
סניף ירושלים

עיריית
ירושלים

פרץ גולדשטיין ז"ל

בן רחל ויוסף-דוב

נולד במאריש-לודש, טרנסילבניה

בתאריך ג' בתמוז תרפ"ג, 4/7/1923

התגורר בקיבוץ אפיקים

נפל בעת מילוי תפקידו בשרותו

ט"ז באדר תש"ה, 1/3/1945

אבן לזכר הוצבה בהר הרצל

הותיר אחריו הורים

בן 22 בנופלו

קורות חיים

בן רחל ויוסף דב. נולד בג' בתמוז תרפ"ג (4.7.1923) בעיירה מאריש-לודש שבטרנסילבניה. בבית הוריו קיבל חינוך דתי-לאומי, משולב בהשכלה אירופית. היה נער שקט ותלמיד חרוץ ובגיל צעיר הצטרף לתנועת נוער, למד בה עברית ועד מהרה התבלט בין פעיליה, בעיקר בתחום הרעיוני והתרבותי. עם זאת התקין עצמו לצאת להכשרה לקראת העלייה לארץ-ישראל. ואולם בינתיים פרצה מלחמת העולם השנייה והדרכים לארץ-ישראל נחסמו. בשנת 1940 עלה בידו להגיע עם חבריו לארץ והם נשלחו לחברת נוער בקיבוץ אפיקים. פרץ היה היחיד בין חבריו שידע מעט עברית וכך ניתן לו לסייע בקליטתם. בדצמבר 1942 הצטרף לשורות הפלמ"ח וכעבור זמן התנדב להיות בקבוצת חברים שהתכוננה לשליחות מיוחדת מאחורי קווי האויב הנאצי. מטרתה העיקרית של השליחות לבוא בקשרים עם יהודי סלובאקיה ולסייע להם בכל הנדרש. באפריל 1944, אחרי תקופת הכשרה מאומצת, טס מקהיר לאיטליה וב-13 באותו חודש צנח, עם יואל פלגי, ביוגוסלביה ועשה בקרב הפארטיזאנים. אותו זמן

ארגון יד לבנים
סניף ירושלים

עיריית
ירושלים

חיפש מגע עם יהודים תוך סיכון חייו והושיט עזרה לנזקקים שפגש בהם. ביוני 1944 עבר להונגריה. לאחר מאסרו של פלגי נמלט פרץ והסתתר במחנה של יהודים שהיו עתידים להישלח לספרד כפרי מאמצי ועדת ההצלה. הוא גילה כי במחנה זה נמצאים גם הוריו שעמדו לצאת מהונגריה בדרכם לארץ-ישראל. לאחר לבטים וחששות רבים התוודע אליהם ואחר כך נפרד מהם בלב כבד. לפי התוכנית היה עליו לצאת מהונגריה יחד עם יהודי המחנה, אך מתוך חרדה לגורל חבריו הצנחנים הנתונים במאסר בחר להישאר כדי לנסות ולשחררם בדרך כלשהי, גם בארגון התקפה על בית הסוהר. ואולם כל התוכניות עלו בתוהו. בחודש יולי נאסר פרץ ונחקר על-ידי השלטונות ההונגריים והגרמנים. עם התקרבות הצבא האדום הוגלה לגרמניה וב-18 בדצמבר נראה לאחרונה באורניינבורג ומאז נעלמו עקבותיו. הוא הומת, כנראה, במחנה ריכוז בט"ז באדר תש"ה (1.3.1945). הניח הורים. במכתב-תנחומים שנשלח להורים כתב ד"ר דב יוסף מהנהלת הסוכנות היהודית: "דמותו של פרץ מסמלת את גבורת ישראל ואת מאווייו לחיי בן-חורין. בנשמתו הנצחית של העם תהיה כלולה אגדת מעלליו של פרץ, גדולת חייו ונצחון מותו".

הוא הונצח בספרים "מגן בסתר" ו"ספר תולדות ההגנה" ומצבה לזכרו הוקמה בבית-הקברות שעל הר הרצל.

אבא ברדיצ'ב

צבי בן יעקב

חנה סנש

אנצו סירני

פרץ גולדשטיין

חביבה רייק

רפי רייס

ספר תולדות ההגנה

כרך שלישי

ממאבק למלחמה

מאת יהודה סלוצקי

חלק ראשון

הוצאת עם עובד תל אביב

שני צנחנים-אלחוטאים אלה נשלחו במסגרת פעולותיה של מחלקת-האינטליג'נס הבריטית (I.S.L.D.). אותה שעה הוחל בהורדת צנחנים יהודים מטעם מחלקת-המודיעין של חיל-האוויר הבריטי. ב"ט באדר תש"ד (14.3.1944) הוצנחה בצפון-יוגוסלביה קבוצה ראשונה של ארבעה צנחנים עברים (ראובן דפני מעין-גב, חנה סנש מקיבוץ קיסריה, יונה רוזנפלד (רוזן) מקיבוץ מעגן ואבא ברדיצ'ב מקיבוץ ניצנים). חודש ימים לאחר-מכן הצטרפו אליהם יואל נוסבכר (פלגי) ופרץ גולדשטיין (שניהם מקיבוץ מעגן). על המשלחת הוטל לארגן העברת שליחים לשטחי רומניה והונגריה. חלק מאנשינו - מספר ראש-המשלחת ראובן דפני - צריך היה להשיג ידיעות על תנועת-האויב, מספר אנשיו, סוגי-נשקו, שדות-התעופה שברשותו ושאר ידיעות מסוג זה; חלק אחר צריך היה להתקשר בדרכי-מחתרת עם מחנות-שבויים, להעביר אליהם ידיעות ומכשירי-עזר לנסיגות של בריחה, לסייע לבריחתם בכל מקרה שהדבר ניתן להיעשות ולהעביר את הבורחים אל השטח היוגוסלבי - לשם כך ניתנו לנו סכומי-כסף גדולים וגם יפוי-כוח מתאים, האומר שחתימתנו מחייבת את האימפריה הבריטית לתשלום מסוים תמורת העזרה אשר תוגש לטייסים, וכן צוידנו בכל מיני כלים, כגון מפות מודפסות על ממחטות, מצפנים מוסוים באפנים שונים, משורים סודיים קטנים וכיוצא באלה".

על ראובן דפני הוטל "להישאר ביוגוסלביה ולשמש נקודת-קשר בין החברים היוצאים לשתי הארצות ההן לבין המפקדות אשר בבארי ובקהיר, ולפעול בשטח היוגוסלבי". המשלחת נתקבלה בסבר פנים יפוג במטה הקורפוס העשירי של חיל-הפרטיזנים בעיירה צ'רמושניצה שבסלובניה. רושם רב עשתה הופעתה של אשה צנחנית (חנה סנש). הידיעה על כך "התפשטה במהירות הבזק בכל האיזור הפרטיזני - כותב ר. דפני - פרסום מיותר זה הזיק לא במעט. אין ספק שזו היתה אחת הסיבות, שדבר בואנו ליוגור-סלביה נודע מהר לגרמנים".

לפי תביעת מפקדת-הפרטיזנים היה על חברי-המשלחת להעלים את יהדותם ואת מוצאם הארץ-ישראלי, משום ש"אם יודע להם (הדבר אמור בצפון-יוגוסלביה) שהמשלחת הבריטית הראשונה שהגיעה אל הפרטיזנים מורכבת מארבעה יהודים - עלול הדבר לשמש עילה נוספת לתעמולה הנאצית, לאמור: היהודים הם השולטים בבריטניה הגדולה, הם הרוצים במלחמה והם המבקשים להשתלט בעולם כולו". וכך נאלצו הצנחנים להופיע כאזרחי-בריטניה, ושלא מרצונם חיזקו את טענת האנטישמים בין הפרטיזנים שטענו, כי יהודים אינם לוקחים חלק במלחמה עם היטלר.

המשלחת, שהועברה למטה הקורפוס הששי של חיל-הפרטיזנים בקרואטיה, טיפלה בהצלת טייסים שנאלצו לצנוח על אדמת-יוגוסלביה. ביזמתה הופצו כרוזים בהם הוסבר לאוכלוסיה מה רב הערך שיש בהצלת כל טייס של בעלות-הברית. כן הפרישה כל יחידה אנשים מספר לחפש אחרי טייסים כאלה ולהחביאם. עשרות טייסים ניצלו הודות לפעולת-המשלחת והועברו לאיטליה.

בימים הראשונים לשהותה של המשלחת ביוגוסלביה הגיעה אליהם הבשורה הרעה כי בכ"ד באדר (19.3.1944) נכנס הצבא הגרמני לתחומי-הונגריה. עד הימים ההם לא נגעה חרבה-ההשמדה ביהודי-הונגריה, אם כי היו נתונים למשטר של דיכוי ואפליה חמור. עם בוא הגרמנים להונגריה נשלח מיד אדולף אייכמן, המנצח על השמדת יהודי-אירופה, ל"פתור" את הבעיה היהודית בתחומי ארץ זו במסגה של העברת היהודים לשירות התעשייה המלחמתית הגרמנית. הוחל בגירוש המוני למחנה-ההשמדה באושביץ (פולין).

הסכנה החדשה, שארבה ליהודי-הונגריה, המריצה עוד יותר את חברי-המשלחת לחדור לארץ זו. לאחר מסע-לאות מסוכן בארץ-הפרטיזנים הגיעה קבוצת-הפרטיזנים הראשונה לגבול ההונגרי. ב"ח בסין תש"ד (9.6.1944) נפרדה חנה סנש מחבריה ועברה את הגבול בלוייתם של שלושה מאנשי השירות החשאי הבריטי. שלושה ימים לאחר מכן עברו את הגבול בנקודה אחרת יואל נוסבכר (פלגי) ופרץ גולדשטיין. על גורלם של השליחים שחדרו להונגריה יסופר להלן.

בחדשים הבאים התרכזה פעולת הצנחנים היהודים ביוגוסלביה בתפקידים הצבאיים. אליהם הצטרפו עוד שלושה חברים (נסים טאסטה משערה-עמקים, אלי זוהר ושלום פינצי מגת, כולם אלחוטאים). באלול (אוגוסט) הגיעה ליוגוסלביה שרה ברוורמן, "שוריקה" (מקיבוץ שמיר), שהיתה עתידה לעבור לפעולה ברומניה, אולם התברר כי אין באפשרות הפרטיזנים להעבירה לארץ זו. ייתכן כי הסיבה לכך היו היחסים הרעים שהשתררו בימים ההם בין הפרטיזנים לבין בעלות-הברית המערביות, שהביאו להפסקה זמנית של פעולות המשלחות הבריטיות ביוגוסלביה.

דן לָנָר מקיבוץ געתון, איש "המחלקה הגרמנית" בפלמ"ח, אלחוטאי-צנחן, שהוצנח סמוך לגבול-אוסטריה הדרומי בסוף אפריל 1944 על-מנת "ליצור קשר עם המחתרת האוסטרית, לבצע עבודת-מדיעין למען הבריטים, ולחפש אחר יהודים שנותרו חיים בצפון איטליה-אוסטריה", עבד אף הוא למעשה עם הפרטיזנים הסלובנים מאנשי-טיטו שפעלו באיזור ההוא. הוא היה מקשר ביניהם לבין מטה בעלות-הברית ובהיותו מומחה יחיד לנשק בריטי באיזור, הדריך אותם בשימוש בנשק זה, שהוטל ממטוסים באיזור הפרטיזנים. היה עליו לארגן את הדרכת המפציצים באיזור. "פעולה זו – מספר הוא – נעשתה כך: הייתי מקבל פקודה לאסוף אינפורמציה על שטח ידוע, מפעלי-התעשייה שבו, גדלם וחשיבותם, על הרכבות, הגשרים, הכבישים וכו'. בעזרת הפרטיזנים המקומיים, שהיו להם קשרים עם פועלי-הרכבות, עובדי בתי-החרושת וכדומה, הייתי אוסף וממייין את האינפורמציה ומעביר אותה באלחוט למפקדה. במפקדה היו מחליטים על חשיבות האובייקט העומד לפיצוץ, והיו מודיעים לי מתי יבואו המפציצים. כשהמפציצים היו מתקרבים, הייתי מדריך אותם מלמטה, במכשירים מיוחדים וסודיים, ומכוון אותם למטרה המדויקת. הטייס, לאחר שביצע את ההפצצה וחזר לבסיסו, היה מוסר שם מה הצליח לפוצץ, ועלי היה לאשר את דבריו. פעמים היה הטייס מודיע שבית-החרושת שהפציץ, הוצא מכלל פעולה; ולעומת זאת היו המוסרים שלי מודיעים שרכבות טעונות מוסיפות לצאת מאותו בית-חרושת עצמו... – עוד דוגמה: הטייס חזר וסיפר שגשר אחד חשוב הופצץ כליל, לעומת זאת הודיעו הפרטיזנים שמכוניות ורכבות מוסיפות לעבור באותו מקום. התברר שהגשר, אשר הטייס הפציץ, היה גשר צדדי, בעוד שהגשר הראשי נשאר שלם."

האיזור בו פעל דן לָנָר לא היה איזור פרטיזני מובהק. יד הגרמנים והאיטלקים היתה חזקה בו. ולא אחת היה עליו, יחד עם שאר חבריו, להתחמק מרודפיהם הגרמנים שכיתרו אותם, תוך קרבות מסוכנים. באחת מן התגרות נפל לנר בשבי-הגרמנים, שגילו בו התעניינות מיוחדת לאחר שנוכחו לדעת כי יהודי הוא ולא הרגוהו עם כל חבריו הפרטיזנים, אלא הובילוהו לחקירה מיוחדת. הוא הצליח לברוח בדרך ולהתחמק. כללו של דבר – ביוגוסלביה מילאו הצנחנים הארץ-ישראלים תפקידים חשובים בקיום הקשר בין חוליות הפרטיזנים לבין בעלות-הברית; אולם לא עלה בידם למלא שליחות

יהודית מיוחדת, משום שכמעט ולא שרדו יהודים בשטחים בהם פעלו. נתברר, כי העברת אנשים להונגריה ורומניה דרך יוגוסלביה היא קשה ומסוכנת וגורל שלושת הצנחנים שהגיעו בדרך זו להונגריה שימש הוכחה ניצחת לכך.

בהונגריה

עם רדת אימת השואה על יהדות הונגריה הגבירו אנשי הסוכנות היהודית את תביעתם ל"ארגון יהודי הונגריה להתגוננות בעזרת שליחים מארץ-ישראל, כאחד האמצעים האפקטיביים ביותר להצלת היהודים" (ר. זסלני). תכנית זו, שהוגשה לשלטונות הבריטיים, כללה שתי נקודות עיקריות: א) "החדרה מידית בדרך האויר של עשרות אחדות מאנשינו להונגריה, לשם חיזוקה והפעלתה של המחתרת היהודית-ציונית הקיימת בהונגריה". ב) "הקמת בסיס צבאי משלנו על הגבול היוגוסלבי-הונגרי-טרנסילבני, אשר ישמש מרכז-קליטה לנוער היהודי מהונגריה וטרנסילבניה ומרכזו להכנת פעולות התגוננות והברחה מארצות אלו". הפעולות היו צריכות להתנהל תוך שיתוף ותיאום הן עם השלטונות הצבאיים הבריטיים והן עם שלטונות הפרטיזנים היוגוסלבים. משאומתן מיוחד התנהל עם אנשי-המשלחת של צבא טיטו בבארי על עזרה הדדית ביניהם לבין שליחי הישוב העברי.

כל התכניות הללו לא נשאו פירות. הן באו במאוחר והיו תלויות בגורמים חיצוניים, שאם גם גילו לעתים רצון טוב, הרי היו שקועים ומטופלים בענייניהם-הם. למעשה, לא התגשמו אלא שתי תכניות קטנות, שנשתיימו בקרבנות יקרים, ושהיה בהן לסמל את נכונותם של בני-הישוב להקריב את עצמם למען אחיהם בגולה. היו אלה קבוצת-השליחים שתדרה להונגריה, והקבוצה שהוצנחה לאחר-מכן באיזור סלובקיה. השליחים להונגריה נפלו זמן קצר לאחר עברם את הגבול ברשת האויב. מאוחר מדי התברר להם, כי "נציגי" המחתרת ההונגרית, עמם ניהלו משאומתן בעברם את הגבול, היו סוכני הריגול ההונגרי. חנה סנש נעצרה עם הנלוים אליה מיד עם-חצותה את הגבול כשמשיר-השידור בידיה והועברה לבית-כלא בזומבאטלי. עם יואל נוסבכר ופרץ גולדשטיין שיחקו ההונגרים את משחק החתול עם העכבר. הם הניחו להם להיכנס ללב-הונגריה ולבוא אל בודפשט כשהם עוקבים אחריהם.

בבודפשט נפגשו השניים עם ד"ר ישראל קסטנר, שעמד בראש "ועדת ההצלה היהודית" בהונגריה. הוא נדהם לראותם בלב-הונגריה. לאחר שנפגשו סיפר להם על האסון שבא לפתע על יהדות-הונגריה עם פלישת-הנאצים. התברר לשליחים, כי ראשי המחתרת החלוצית נכנסו למשאומתן מסוכן ומסובך עם הממונה על השמדת יהודי-הונגריה, אדולף אייכמן (ר' עמ' 563), ומשום כך לא זו בלבד שלא היו מוכנים לפעולות-לחימה נגד הנאצים, אלא שלא היו מעונינים כלל וכלל בפעולתם של הצנחנים הארץ-ישראליים. שני הצנחנים, שראו בקסטנר את הסמכות הפיקודית העליונה שלהם בהונגריה, עמדו אובדי-דרך לפני הנסיבות הבלתי-יצפויות. לפי עצתו של קסטנר, התיצבו השניים לפני הגרמנים בבודפשט והודיעו, כי הם שליחי הסוכנות היהודית שבאו להמשיך במשאומתן, שהתחיל בו יואל בראנד בקושטא. הוחלט שעל פרץ גולדשטיין להימלט מהונגריה. יואל נוסבכר התיצב בה בתמוז תש"ד (25.6.1944) במשרדי-הגסטאפו וקיבל את חסותה. פרץ גולדשטיין מצא מחבוא במחנה, שבו רוכזו המועמדים למשלוח לשוויצריה. כאן נפגש פגישת-אקראי עם אביו, שהיה בשיירה.

אותה שעה היו לבולשת ההונגרית הוכחות מספיקות, כי שלושת היהודים שעברו את הגבול נשלחו להקים בסיס-ריגול בפנים הונגריה. יואל נוסבכר נאסר על-ידי הבולשת ההונגרית ועונה במרתפיה בעינויים קשים ביותר, כדי שימסור את מטרת-שליחותו ואת הידוע לו על תכניות-הריגול הבריטיות והמשתתפים בהן. „נאלצתי לגלות את הכל, פרט למפתח-המשדר“, העיד לאחר זמן. הבולשת ההונגרית תבעה מקסטנו וחבריו את מסירתו של פרץ גולדשטיין. גולדשטיין יכול היה לצאת עם שיירת-הניצולים מתחומי-הונגריה, אולם האחראים לשיירה חששו, כי הבולשת ההונגרית תעכב את יציאת המשלוח ותערוך חיפוש בשיירה למצוא את ה„מרגל“ הבריטי המתחבא בה. הם פנו לגולדשטיין ונתנו לפניו את הברירה לצאת עם השיירה או למסור עצמו למשטרה ההונגרית. השליח לא היסס אף רגע בבחירתו. ומסר עצמו להונגרים, שם נפגש עם יואל נוסבכר ולאחר זמן-מה נצטרפו אליהם כמה מחבריהם האחרים שעברו עמם את גבול-הונגריה.

סיום השליחות בהונגריה

שבוע ימים לאחר שנפלה חנה, סנש נשלח פרץ גולדשטיין לגרמניה. הידיעה האחרונה ממנו באה מאורניבורג. משם נשלח לעבודה באחד מבת-החרושת הגרמניים ועקבותיו נעלמו. הוא מצא מות-אלמונים עם מיליוני יהודים אחרים באירופה.

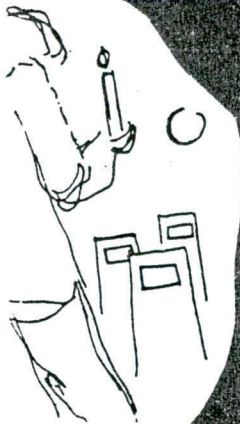
עשרה ימים לאחר-מכן נשלח יואל נוסבכר ברכבת מבודפשט לעבר גבול אוסטריה. בדרך פרצו הוא וחבריו הכלואים עמו את קיר קרון-הרכבת וקפצו ממנו אל החופש. נוסבכר הגיע לבודפשט. לקח חלק בעבודת המחותר היהודית, שהשתדלה „להרויח זמן ולהחזיק מעמד עד בוא הרוסים“. פעולתם העיקרית היתה- ארגון ההגנה על הבתים שעמדו תחת חסות הקונסוליה השוויצרית, שבהם היו מרוכזים עשרות אלפי יהודים. לשם כך נרכש נשק רב, רובים, מקלעים ורימוני-יד. אורגנו יחידות של בחורים יהודים שלבשו מדים הונגריים והביאו מהומה לא-מעטה בקוי הגרמנים וההונגרים. ביחוד מר היה המאבק בין היהודים ושונאיהם ב-25 ימי המצור והכיבוש של בודפשט. הרוצחים, שדעתם נטרפה עליהם מחימה ומיאוש, הרגו בימים ההם 18,000 יהודים.

עם שחרור-הונגריה עבד נוסבכר במוסד לעזרת-הפליטים בבודפשט, שבו השתתפו הג'וינט והסוכנות היהודית ואשר פעל רבות להצלת רבבות יהודים שעוד נותרו במחנות-השמדה ומחנות-ריכוז שונים. פעולה זו השתלבה בפעולת-הבריחה של הפליטים היהודים בדרכם לארץ-ישראל. גם הרוסים, שמשלו בארץ למעשה, וגם הבריטים ראו בעין רעה את פעולתו זו, ובקיץ תש"ה (1945) נחבקש לצאת את הונגריה. אבל הזרע נורע. „החברים בבודפשט באו להיפרד ממני, - כותב הוא - בגאנה הבטתי בפני האנשים הצעירים והנועזים ולחצתי את ידם. ידעתי שבלבם בוערת אש-ההקרבה הציונית“.

תמוז

כ"ח בתמוז תשמ"ד
28.7.84

קיבוץ מעגן * עלון לאינפורמציה פנימית

ויהי לכם אזכרון!
אזכרים שנה של אמת והיות ה' אלהי
אזכרים שנה אפולתו לא חברנו פתח צד
שלים שנה אמוסן בעת עצמת הזכרון

הישוב היהודי הקטן בארץ-ישראל נרתם למאמץ המלחמתי,
חיפש דרכים לעזרה והצלה, התגייס ליחידות הצבא הבריטי
ולחטיבה יהודית לוחמת (הבריגדה), הקים כוח-מגן עצמאי, פילס
דרכי העפלה, שיגר שליחים וצנחנים מעבר לקווי החזית.

אֵלֶי	הַטְּפִירִי	אֵלֶי	אֵלֶי
אֵלֶי	הַהֶמֶה	אֵלֶי	אֵלֶי
אֵלֶי	הַאֲבוֹת	אֵלֶי	אֵלֶי
אֵלֶי	בְּהַפְּכֵי	אֵלֶי	אֵלֶי

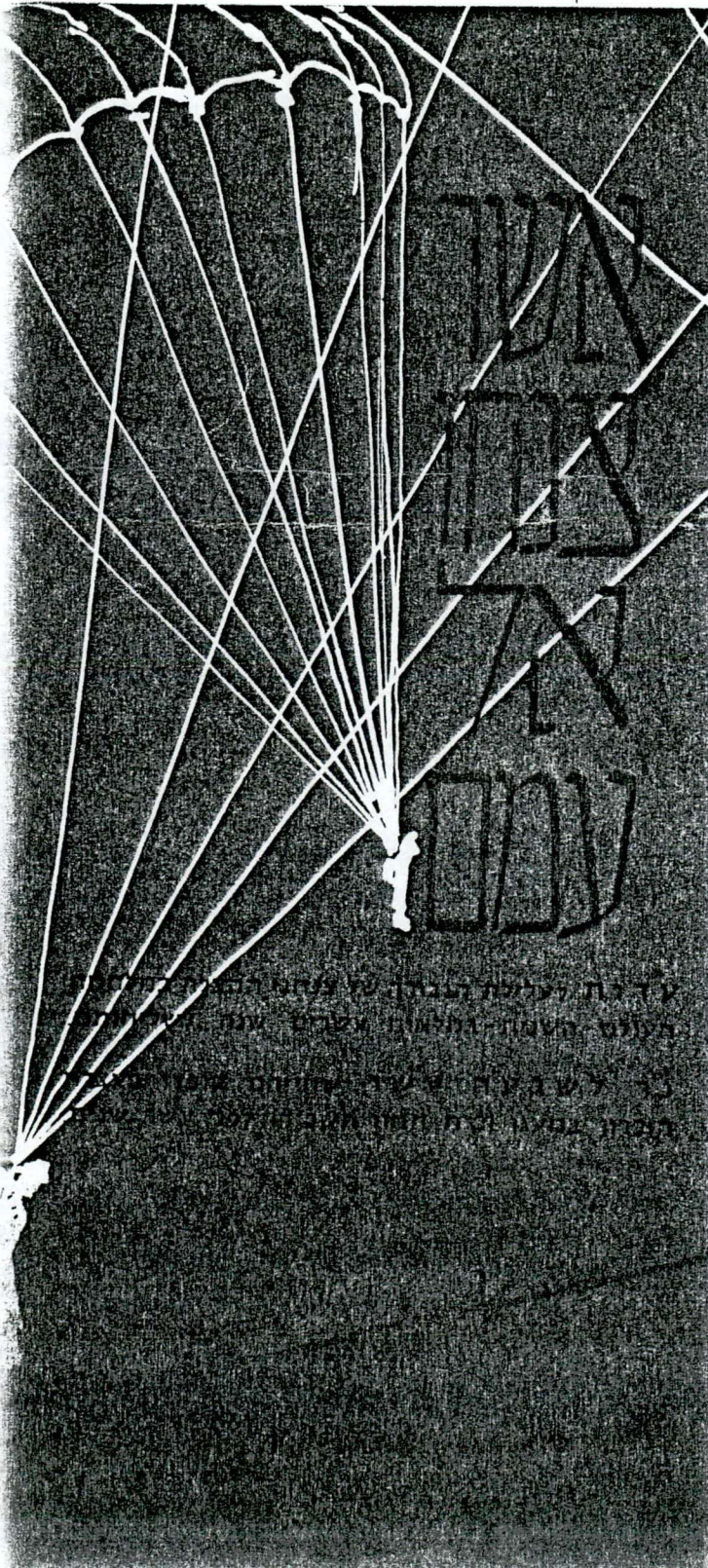
שאול אביגור

צנחנים

מפעל הצנחנים הוא אחד הגילויים הנהדרים של השתתפותנו רבת הפנים במלחמת העולם השנייה. שני תפקידים היו לו ושניהם שלובים אחד בשני: מלחמה בצורך - מלחמת תנופה ומלחמת מגן-ופעולת הצלה.

ביצוע המפעל אופשר הודות לפעולה משולבת של שלושה גורמים: המחלקה המדינית של הסוכנות, אשר ביוזמתה ופעילותה פולסת הדרך; המוסד לעליה ב, אשר ריכז את כל הפעולה המעשית בהכנת שליחים, שילוחם והחזקת הקשר איתם; אירגון ההגנה וחטיבותיו - וחטיבת הפלמ"ח בראש וראשונה - אשר גיסו והכשירו את היוצאים. תנועתנו החלוצית, על כל אגפיה, היא אשר דירבנה את העושים ואת המסיעים גם יחד והיא אשר הזינה מבחינה רוחנית את הצנחנים בפעולתם.

רק שלושים ושניים איש מן המתנדבים הגיעו לכלל שרות פעיל (מאלה היו שלוש בחורות). הם יצאו ופעלו בארצות הבאות: רומניה (9), הונגריה (3), סלובקיה (5), יוגוסלביה כולל הגבול האוסטרי (10), שלושה פעלו באיטליה ושניים נועדו לפעול בבולגריה, אולם הצליחו להגיע אליה רק לאחר כניעתה לצבא האדם. שנים עשר מבין הצנחנים נפלו בשבי האויב, חמישה מהם ניצלו ושבעה הוצאו להורג על אדמת נכר.

(מתוך ספרו של יואל פלגי "רוח גדולה באה")

סיפורו של פרץ בפגישתם בבית הסהר

... הופעתנו הבלתי צפויה הדהימה אותם, הסיפור שלנו שבאנו מהארץ כצנחנים בריטיים היה דימיוני מדי וחשוד בעיניהם, בליבם החל לכרסם ספק ביחס אללנו .

קאסטנר הציע כי אצטרף אל הרכבת היוצאת לספרד. רציתי להיועץ כך ואז הבחנתי כי לפני השער חונות שתי מכוניות של המשטרה הצבאית. תגובתי הראשונה היתה: לברוח! לברוח מן העיר הזאת, מן הארץ הזאת. אם מצאו אותך, ימצאו גם אותי. לעזור לך לא אוכל ואם איתפס, מצבך יהיה קשה יותר: יעמידונו בחקירת שתי-וערב וישתמשו בנו זה כנגד זה. טיכסנו עצה עם קאסטנר והחלטנו שעלי לנסוע עם השיירה לספרד. קאסטנר הסיע אותי למחנה הנתון בידי הס'ס', שהעצורים בו עומדים, לכאורה, להשלח למחנה מוות. הגרמנים הקפידו מאוד שהשלטונות ההונגריים לא ירגישו בתרמיתם זו, ולא ידעו על הברחת היהודים לספרד.

במחנה היתי במצב נורא: על כל צעד ושעל חברים, מכרים. פגשתי את שושנה בחצר. היא נדהמה, לטשה עיניים וקראה: פרץ! הבטתי בה כזר, לא העזתי להוציא מילה פן יסגיר אותי הרטט שבקולי. היא העבירה כף ידה על עיניה ואמרה: סלח לי אדוני אתה דומה כל כך לאחד, ידיד נעורי...אך הוא רחוק מפה, עלה מזמן לארץ ישראל. נשמתי לרוחה. אם היא לא זיהתה אותי אף לא אחד יכיר אותי. בלב הולם שוטטתי במחנה וסקרתי כל אדם. הרי הורי היו שם. לא יכולתי להתודע אליהם אבל רציתי לראותם. התוכל לתאר לעצמך מה הרגשתי כשראיתי לפתע את אבא? אבי התמיר הולך כפוף, נראה שכור, בגדיו תלויים על גופו כעל קולב. עמדתי בנשימה עצורה. ידעתי כי עלי להתחמק מנגד עיניו, אך רגלי לא נשמעו לי ולא יכולתי לזוז. הוא עבר על פני, עמד נדהם פצה פיו לומר משהו והרים יד רוטטת. אך מיד נשמטה ידו ובפנים תמהות הלך לדרכו. כעבור רגע חזר והסב את ראשו לעברי ואני עוד עמדתי בלי תנועה, קפוא כולי. הוא הלך. לא הכיר אותי. החלטתי להתגלות בפני הורי רק כשנהיה רחוקים ובמקום בטוח. עבר עלי ליל זועות. ראיתך מעונה בידי הרוצחים. למחרת צריכה היתה הרכבת לצאת לספרד. אגיע לארץ, ומה אגיד לחברים, מה אגיד בבית? עזבתיך בעת צרה וברחתי על נפשי? הסכמתי לעזוב את הונגריה בפקודתך ! אך האם מחיבת פקודה זו גם במצב החדש שנוצר ? לא ולא. עלי להשאר ולעשות למענך הכל. ואף אם לא אוכל להצילך עלי להשאר. מי ימלא את מקומך אם לא אני? הכרעתי: אני נשאר .

בבקר בא קאסטנר וכל אשר יגורתי שמעתי מפיו. הגרמנים יודעים עלינו יותר מאשר שערנו והם אמרו לקאסטנר ברורות: לא לספרד, אלא למחנה השמדה תשלח הרכבת אם הוא לא ימצא אותי ולא יביאני אליהם. אתה יכול לתאר לעצמך מה היתה הרגשתי. באתי הנה כדי להנהיג מרד יהודי, ועתה אין לי ברירה אלא להסגיר את עצמי לידי הגסטאפו. האם אין בכך משום בגידה בשבועה שנשבעתי ? הידיעה שהורי גם הם בין אלה שהחלטתי עלולה לחרוץ את גורלם הכבידה עלי ללא נשוא. לא יכולתי לקבוע באיזו מידה אני שוקל לגופו של ענין ובאיזו מידה גורלם הוא שמכתיב את החלטתי. לבסוף הכרעתי וקבלתי על

עצמי את ההחלטה, שממילא היתה היחידה האפשרית: אעשה כדבריו של קאסטנר.
לא עמד בי הכח לצאת מן המחנה מבלי לנשק לאבא ולאמא, קשה לי לשחזר רגשותי.
הורי היו בהלם. ספרתי להם, כי בואנו קשור בליציאת השירה. ניסיתי להרגיע אותם
ואמרתי, שבידי אנשינו אי שם נמצאים שני גרמנים המשמשים כבני ערובה, והם ישוחררו
רק לאחר שאנחנו נחזור.

לו ראית את אבא באותו רגע! עיניו היו שטופות דמעות וקולו רעד באומרו "חיל
אתה בני וחיב לעשות את חובתך! תהי דרכך צלחה!"

אמא בכתה חרש. לא הירפתה מידי. אך לא הפצירה בי ללכת איתה.

כך נפרדו דרכינו : הם - לספרד ולארץ ישראל, ואני - הישר אל זרועות הגסטאפו.
בחוץ המתינו לי הבלשים, תפסוני בזרועותי ודוּפּוּנִי למכוניתם...

פרץ גולדשטיין נולד ב-14 ביולי 1923 במוש-לודש אשר בטרנסילבניה. ב-1937 הצטרף
ל"הבונים" נוער צופי חלוצי. עלה לא"י במאי 1941 עם חברת נוער ד' לקבוץ אפיקים.
בדצמבר 1942 התגייס לצבא הבריטי במגמה להשלח מעבר לקוי האויב. ב-13 באפריל 1944
צנח ליוגוסלביה ועבר להונגריה. ב-1 ביולי נאסר וב-13 בנובמבר הוגלה לגרמניה.
ב-8 בדצמבר ראו אותו לאחרונה באורנינבורג.

עם פרץ, ברגעי תקווה ויאוש

אינני יודע איך היה פרץ בין חבריו הטובים. בינינו היתה מעין מחיצה, אולי בשל הבדל הגילים. אמנם ההבדל לא היה רב, אבל בכל זאת היינו כאילו בני שני דורות שונים. רק לעתים רחוקות שמעתי מפיו על המתרחש בנפשו. פעם אמר לי כמה מלים שנחרתו בי: "בבית חושכים שאני הולך לא מתוך אותם המניעים שמן הראוי היה שיניעוני ללכת, חושבים שאני הולך לקראת הרפתקאות. אין הם מבינים אותי. פעם יבינו לנו".

✱

ביום שירדנו ביוגוסלביה, נתגלגלנו לעיירה קטנה. קבעו את מושבנו באחד הבתים, בדירת משפחה, ששמה היה פוקס. באיוו שמחה רץ פרץ להביא להם מתנה מתכנשנו: סבון, שוקולדה ועוד, ובאיוו מפח־נפש יצא מהם. לשאלתנו אם יהודים הם, התנצלו דרי הבית ואמרו: אין אנו יהודים. סבא כבר המיר דתו. פרץ רצה למצוא ולפגוש יהודים. היתה זאת ממש רדיפה אחרי יהודים. יהודים חיים. הוא שש למצוא יהודי ולחת לו איוו מתנה, להגיש לו עזרה כל שהיא.

שלושת חברי "מעגן" היו פופולריים מאוד בצפון-מזרח סלובקיה. בשעה שאני שוטטתי במחוז הגבול, עסקו פרץ ויונה במפעל חשוב: השתתפו בחגיגות-עם שנערכו לכבוד פתיחת החזית השנייה. ההמון היה מאושר, כי ראו בחזית השנייה סימן מובהק לקץ קרוב למלחמה. שיא המסיבות הללו היתה הופעת השניים מ"מעגן". פרץ היה הנואם, הבטיח הרים וגבעות, הלהיב את ההמון וקרא למאמצים מוגברים, ומצדו נתן הבטחה כי חיל-האוויר והצבא הבריטי הפולש יכו את היריב מכה ניצחת. אחרי המסיבות האלה היו האורחים הנכבדים מוזמנים לבית איכר אמיד ולא היה קץ למטעמים ולמשקה הטוב.

ביוגוסלביה נתקלנו בהרבה קשיים. דרכנו היתה צריכה להוביל מיוגוסלביה להונגריה, ולא פעם עמדנו במצב, שכל הציפייה לעבור להונגריה נראתה לנו כציפיית-שווא. בינתיים נודע לנו שבהונגריה עומדים לגרש את היהודים. ידענו, שאיחרנו את המועד. היה ויכוח: מה עדיף?

ללכת בדרכים שישנן — הרי הכשלון מובטח מראש; לחפש דרכים בטוחות יותר — הרי זה אומר דחייה נוספת. ניסינו לעשות חלוקת כוחות בצורה כזאת, שתישאר גם רזרבה. לבסוף הוכרע הוויכוח על ידי חנה. היא אמרה שהיא תלך, ולו גם לבדה. אין לנו רשות לדחות את הליכתנו בגלל הסכנה! וכנענו... קבענו תכנית: יונה ילך עם חנה, פרץ ואני נלך בדרך אחרת. הגענו לגבול. רציתי לעבור להונגריה לבדי ולהשאיר את פרץ שיבוא אחרי, לאחר שיבחון את הדרך. הוא התנגד. הסברתי לו, שאין טעם לסכן את שנינו יחד, אך הוא התעקש: "אני מוכרח ללכת". לא נשאר לי איפוא אלא להסכים. יחד יצאנו לדרך.

בבודאפשט הגענו לידי משבר חמור. נוצר מצב, שהוכרחנו להתגלות בפני הגיסטאפו כשליחי הארץ. היה הכרח, שרק אחד יישאר במקום. לו הופענו שנינו בגיסטאפו, יכלו לגלות מתוך הניגודים שבעדותנו כי אנו משקרים. על פרץ היה לעזוב את הארץ. הסברתי לו — והוא לא הסכים. בפשטות אמר: "נראה; שמבחינת ההגיון נכון הדבר לעשותו, אבל כיצד אשא פני לחברים אם אחזור בלעדיך? כלומר, לאחר שאתה תיכשל" — הרגשתי את המתחולל בנפשו, ולכן פניתי אליו בלשון בלתי־רגילה בינינו: "אמנם לא נקבע, מי הוא המפקד במשלחת ההונגרית. אך עד היום אני הייתי המפקד בפועל. חזור ואמור לחברים, כי קיבלת פקודה ממני ואני אחראי בעדה — אם לחיים ואם למוות". הוא הסתכל בי בעינים תמהות ולא ידע כיצד להגיב. קם, לחץ את ידי ופנה אל החבר הסלובקי, שעליו הוטל להוביל אותו אל משכנו החדש: "נלך ו!". הוא נכנס למחנה יהודים שהיו עתידים להישלח לספרד, כפרי מאמצי ועדת ההצלה. בינתיים נאסרתי. לא היה כל הגיון בדבר שהוא יישאר בהונגריה. ברור היה שלא יוכל לעזור לי, ואם ייאסר, רק יכביד על מצבי. בכל זאת לא ברח. נשאר בהונגריה, וגם הוא נאסר. בכלא נפגשנו שוב.

נסיונות קשים עברנו יחד בכלא. עד ה־13 בנובמבר 1944 היינו בתא אחד, בתנאים קשים מנשוא.

עברו עלינו רגעי תקווה ויאוש. היינו עשרה בתא שארכו 7 מטרים ורוחבו 1.60 מטר.

פרץ הלך ורזה כמו כולנו. פניו קיבלו את צבע השעווה, האופייני לכלואים בבית-הסוהר. הוא נהיה מבוגר מאוד. בשיחותינו התערב מעט. היו אתנו בתא שלושה מבריחים מקצועיים, קרוֹאָטים. הם הושמו אתנו במאסר, כי חשדו שהם קשורים אלינו. אתם היה פרץ יושב לפעמים ושומע מפיהם מעשיות מחיי הכפר, ועל זני עצי הפרי, ולהם סיפר על עצי הפרי שלנו.

חיינו את המתרחש סביבנו, אך המעטנו לדבר על כך. את דעתנו ניסינו להסיח בשיחות בטלות ובמשחק בקוביה עשויה לחם. פרץ היה יושב לו מכונס בתוך עצמו, שיחק בקוביה, או "טלגרף" באצבעו הארוכה כדי לא לשכוח לאותת. עם פליישמן, שהיה מומחה לתעשית גומי, ניהל משא ומתן בדבר עלייתו לארץ וניסה להכין אותו לחיי קיבוץ. ביום שבאה הידיעה על כניעת הונגריה, התפרקו הלבבות ממתען האימה. כולנו מלאנו אושר לא יתואר. פניו של פרץ קרנו ועיניו נמלאו חדות-זוהר.

אך שמחתנו היתה מוקדמת. הגורל הכוזב הכין לנו עוד יסורים ולבסוף מיפנה טראגי. הפאשיסטים לא השלימו עם הכניעה ובעזרת הגרמנים חוללו מהפכה. שוב הועמדנו מול המוות. נאמר לנו בפשטות ובכל הרצינות: יוציאו אותנו להורג ובדרך חוקית, כדי שלא יוכלו לתבוע את דמנו.

ידענו כי צפוי לנו המוות. נפרדנו מן החיים איש איש בלבבו. חיכינו לרגע האחרון.

טוב שחנה תינצל, אמר פרץ. היא לפחות תספר לחברים מה קרה לנו. ובא היום המר והנמהר, בו נודע לנו על מות חנה. מאז שוב לא דיברנו. עברו עלינו ששה ימים רצופים ללא הוצאת הגה מפינו. באו ולקחו את פרץ ואת יתר אסירי התא. הקאנאדי ואני נשארנו לשיירה הבאה. חילקנו בינינו את שארית הלחם והסיגריות ונפרדנו בלחיצת יד אילמת. ידענו, כי בעוד ימים מספר נלך אף אנחנו בעקבותיהם. רק דבר אחד הבטחנו איש לרעהו: ברוח נברח, ויהי מה.

פרץ לא הצליח לברוח — — —

יואל פלגי